

Vliv klimatu na psychologii populace

Jan Šítar

Interní a endokrinologická ordinace Polikliniky v Kuřimi

Abstract

As early as in his treatise „On air, waters and places“, Hippocrates has drawn attention to the impact of geographic location and climate on human health. The author analyses the potential influences of climate on the psychological and sociological indicators of the population of South Moravia, in relation to the other regions of the Czech Republic.

Již Hippokrates ve spise „O ovzduší, vodách a místech“ upozornil na vlivy geografické polohy a klimatu na lidské zdraví. Klasická definice Světové zdravotnické organizace říká, že „zdraví je stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody, nikoli jen nepřítomnost nemoci nebo vady“. Pocit pohody není jen prostým protipólem nemoci, je hodnotou spíše obecně humánní a sociální než jednostranně medicínskou. Má výraznou složku nejen objektivní, ale také subjektivní (1).

Zajímal nás průzkum a výsledky studií právě této subjektivní složky a okolnosti, které ji vytvářejí.

V roce 2008 proběhla na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně rozsáhlá studie Rabušice, Chytilka a Hamanové (2). Celkem 1821 občanům České republiky byly položeny m.j. tyto otázky:

A/ Když zvážíte všechny okolnosti, řekl/a byste, že jste 1/ velmi šťastný/á – 2/celkem šťastný/á -3/ne moc šťastný/á anebo 4/vůbec ne šťastný/á ?

B/Když zvážíte všechny okolnosti, jak jste nyní spokojen/a se svým životem ? Odpovědi byly kategorizovány do tří stuňů: 1.spokojen, 2.ani spokojen, ani nespokojen, 3.nespokojen.

Celý soubor byl zpracován pozoruhodným způsobem (3). Byl rozdělen do čtyř typologických skupin:

1/ na respondenty z českých vinařských krajů (litoměřicko a mělnicko), 2/ na respondenty z českých krajů, kde se víno nepěstuje, 3/ respondenty z moravských vinařských krajů (převážně Jihomoravského kraje, z malé části kraje Zlínského) a 4/ respondenty z moravských krajů, kde se víno nepěstuje.

Autoři sledovali hypotézu, že lidé z vinařských oblastí jsou relativně subjektivně šťastnější a více spokojeni se svým životem než ostatní.

Výsledky byly tyto: (viz tabulku č.1)

Tab. 1. Pocit štěstí v ČR v roce 2008 podle vinařských regionů (v %)

Oblast	velmi šťastný	celkem šťastný	ne moc šťastný	vůbec ne šťastný	N
Moravská vinařská	37,0	56,5	4,3	2,2	184
Moravská nevinařská	14,3	67,5	16,3	1,9	523
Česká vinařská	13,5	75,7	9,5	1,4	296
Česká nevinařská	10,2	74,5	13,7	1,7	787

Vidíme, že pocit „velmi šťastný“ je zřetelně častější v obou skupinách vinařských oblastí ve srovnání s oblastmi nevinařskými. V kolonce „celkem šťastný“ se rozdíl stírají. Při srovnání procenta „velmi šťastný“ mezi moravskými a českými vinařskými i nevinařskými oblastmi, vidíme markantní rozdíl ve prospěch oblastí moravských (M 37,0 – Č 13,5 a M 14,3 – Č 10,2 %).

Tab. 2. Pocit spokojenosti se životem v ČR v roce 2008 podle vinařských regionů (v %)

Oblast	spokojen	ani,ani	nespokojen	N
Moravská vinařská	65,4	31,9	2,7	185
Moravská nevinařská	47,6	44,4	7,9	531
Česká vinařská	57,8	36,8	5,4	296
Česká nevinařská	52,9	39,5	7,6	789

Výsledky jsou tyto: na Moravě je procento respondentů, spokojených se svým životem, ve vinařských oblastech 65,4, v nevinařských 47,6 – rozdíl je 17,8%. Tentýž rozdíl v českých oblastech byl pouze 4,9 %. Rozdíl mezi moravskými a českými i oblastmi je pouze 7,6% ve prospěch Moravy, ale v nevinařských oblastech

je 5,3% ve prospěch Čech. I zde se jeví faktor vinorodého kraje rovněž jako dosti významný. Musíme však zdůraznit jednu skutečnost: pocit štěstí ukazuje spíše momentální stav, kdežto pocit spokojenosti se životem je výrazem stavu dlouhodobého (3).

Celkově výsledky naznačují, že lidé, žijící ve vinařských i nevinařských oblastech Moravy mají subjektivní pocit „velmi šťastný“ častěji, než lidé v obdobných oblastech Čech. V kapitole „spokojenost se životem“ je ve vinařských oblastech rozdíl podobný, ale menší a v nevinařských oblastech je obrácený, ve prospěch Čech.

Položili jsme si otázku, zda uvedené skutečnosti nemohou mít i jinou další příčinu než je častější konzumace vína, hlavně faktory geografické a klimatické. Sledovali jsme poměry intenzity slunečního záření, průměrné délky slunečního svitu a průměrné teploty vzduchu v jednotlivých krajích České republiky. Údaje jsou čerpány z Atlasu podnebí Česka z roku 2007 a jde o 40-tileté průměry z let 1961 – 2000 (4).

Tab. 3. Průměrné teploty vzduchu a doby slunečního svitu v krajích ČR 1961 – 2000.

Kraj	teplota (st.Celsia)	SSV v hodinách ročně
Liberecký	6,9	1455
Ústecký	7,8	1474
Karlovarský	6,5	1694
Královéhradecký	7,3	1574
Hlavní město Praha	9,0	1625
Středočeský	8,1	1617
Pardubický	7,5	1599
Moravskoslezský	7,4	1715
Olomoucký	7,4	1599
Plzeňský	7,3	1626
Vysočina	7,0	1630
Jihočeský	7,0	1620
Zlínský	7,9	1652
Jihomoravský	8,6	1814

Na tab. č. 3 vidíme, že Jihomoravský kraj má jednoznačně nejvyšší průměrnou roční teplotu 8,6 st. Celsia (pomineme-li teplotní ostrov Prahu). Tomu odpovídá také nejvyšší hodnota slunečního svitu 1814 hodin za rok (Praha pouze 1625 hodin).

Intenzita slunečního záření je rovněž nejvyšší v Jihomoravském kraji – nad 4000 MJ/ m² za rok (4). Velký rozdíl vidíme mezi kraji Jihočeským a Jihomoravským, ačkoli jejich zeměpisná šířka je podobná – rozhoduje uzavřenost nebo otevřenost vůči teplému jižnímu proudění.

Jaké mohou být biologické dopady zvýšeného slunečního záření na psychický stav populace ?

Intenzivní světelné podněty zvyšují v těle hladinu serotoninu, přenašeče nervových vzruchů, kterému se také říká hormon štěstí či hormon dobré nálady. Lidé jsou pod jeho vlivem mnohem aktivnější, optimističtí, nepodléhají chmurné náladě. Sluneční svit působí jako antidepresivum a fototerapie i z umělého zdroje se u depresí běžně používá. Ke zvýšení aktivity přispívá také vyšší sekrece vitamínu D a steroidních hormonů, jak kortikoidů, tak i hormonů pohlavních, což také působí antidepresivně. V Jihomoravském kraji je stabilně vyšší porodnost, zvyšuje se průměrný příjem obyvatel (za rok o 855 Kč), vysoké procento obyvatel má navíc druhý pracovní poměr – nejvyšší ze všech krajů včetně Prahy – 14,4 %. Za těchto okolností lze předpokládat vyšší aktivitu i tělesnou. A tato má další pozitivní důsledky: při svalové námaze vznikají v mozkové tkáni endorfiny a en-Kefaliny, které působí euforicky a mohou dokonce snižovat bolestivé pocity, vzniklé v těle z různých příčin (5).

Závěr

Domnívám se, že subjektivní pocit štěstí a kvality života je nutno hodnotit v širších souvislostech. Klimatické poměry, zejména intenzita slunečního záření mohou být velmi důležité, ne-li podstatné. Samozřejmě, v nejteplejších oblastech se zakládaly vinice, tam se víno pěstuje a také konzumuje. Nepřekvapuje tedy, že se tím vyšší procento šťastných a spokojených obyvatel ještě navyšuje. Jsou pro to důvody subjektivní a nakonec i objektivní. Hippokrates by mohl dnes svůj spis nazvat „O ovzduší, mistech, slunečním záření a víně“.

Literatura

- 1/ Holčík, J.: Civilizace, hodnoty, zdraví a zdravotní problémy. In: Civilizace a nemoci (autorský kolektiv), str. 9, Praha, 2009.
- 2/ Rabušic, L., Chytilík, R., Hamanová, J.: „86% Čechů je šťastných“, MF-Dnes, 21.11.2009.
- 3/ Rabušic, L.: Víno jako faktor šťastného a spokojeného života. Publikace Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity Brno, 2009.

4/ Tolasz, R. et al.: Atlas podnebí Česka. Český hydrometeorologický ústav, Univerzita Palackého v Olomouci, 2007.

5/ Sitar, J.: Jak si zachovat zdraví, str. 9, Brno, 1997.

